

SZŐKE ISTVÁN ATILLA
A VÉGTELENSÉG VÁNDORA

Budapest
Ősi Örökségünk Alapítvány, 2002

*Ez a költemény a Falvak Kultúrájáért Alapítvány által,
Vörösmarty Mihály születésének 200. évfordulója
tiszteletére kiírt országos versírói pályázaton
„Aranyoklevél” és „Emlékszerleg” díjazásban részesült.*

*Ha jó helyre pottyán a bötűmag,
Az olvasás léssen az aratás.*

Süvöltő Nemere

A születés

Úsznak, felhőhajók az ég tengerében,
Fehérlik csipkékük teljes egészében,
Mindegyiknek ragyog gyémántos uszálya,
Hatalmasra duzzadt feszes vitorlája.

Hasukat csiklandja a Kárpát teteje,
Felettük nevetgél Napunk kerek feje,
Sok csábító sugár viháncolva örül,
S tekergeti mindet aranyszállal körül.

Dorbézol a dús fény boldogít fát, felhőt,
Csillogva köszönti az ébredő szellőt,
Amely libben lágyan s lebben lelkesedve,
Táncától csilingel mezők harmat-nedve.

Álom-csengettyűk szép halkan muzsikálnak,
Reszketnek, cseppennek, elolvadnak, szállnak,
Fűszálak serege a melegtől szárad,
Folyók lusta vize imbolyogva árad.

Minden hajnal s reggel ily igaz-csodálat
Zenél a természet éled ember s állat,
Derűsen terjed szét a fenséges élet,
„Szüless meg” - így szól az égi ítélet.

S egy szegényes háznak kicsiny szobájában,
Gyermek született meg a csöndes homályban,
Már alszik a kisdéd pihenne-szuszogva,
Anyja kebelére bújva-kuncorodva.

A gyermek apja csak nézi őt s felsóhajt,
„A Jóisten néked milyen sorsot szán majd?”
Magasztos mosolyra húzódik a szája,
S könnycsepp perdül barna, pedert bajuszára.

Kimegy az udvarra s nyújtózik vidáman:
„Falum, kedves Kőrös, legszebb a világban,
Új rügyed pattant, ki híres leszel tőle,
Nem tűnik el neved a Nagy Süllyesztőbe.”

Künn a vén diófán madarak dalolnak,
Körötte a kutyák szelet szimatolnak,
A mohazöld fűben félénk virág pislog.
„Megőrzöm” - suttogja - „megőrzöm a titkot.”

Szelíd szirmán szorgos méhek beszélgetnek,
Hopp! az egyik elszáll egyenest keletnek,
A többi ott marad s bámulják a társuk,
Aztán elzümögnek - nincsen maradásuk.

Varázs-szín pillangó a kerítésre ül,
Míntha töprengene, piheg s tovarepül,
Minő káprázat ez, ilyenkor egy lepke,
Vajon merre reppen létét ünnepelve?

Vajon hová indul, milyen erőt érez?
Hogyan közelít majd a végtelen térhez?
Hát a kisdéd, aki most jött, vajon tudja,
Mit mutat a székelly hitének az útja?

Tudja-é? ő lesz a „múltbalátó látnok.”
„Taps és pénz nélküli magányos zarándok.”
Tudja-e, hogy ő lesz nyelvének királya,
S tucatnyi más nyelven is megszólal szája.

Érzi-é, hogy amit átnyújt jó népének,
Sorsát irányítja sok-sok nemzedéknek,
S ezért mi vár reá, mily kínok gyötrelmek?
Amit néki szánnak „nagy feledés-vermek.”

De a kincs, ‘mit talál s amit éltével véd,
A csúcsra emelé egyszer majd nemzetét,
S onnan a magasból a magyar így kiált:
„A múltunk s a hitünk ezer próbát kiállt!”

Felnyerít most egy ló, táltosparipa tán?
Üzenet hallatszik a négy csengő patán,
„Csoma Sándor tudd meg, Kőrösnek lakója,
Jó helyre hozott a hazatérő gólya.”

A kisgyermek alszik, nyugodt arca selymes,
Édesanyja sóhajt: „Milyen illedelmes!”
A kemence mormog, melegét teríti:
„A nagy hideg úgy is sokszor keseríti!”

Tizenhat év múlva változik a század,
A naptár majd mutat épp’ ezernyolcszázad,
A Szelek havának elejénél járunk,
S Kőrös falu fölött örömet találunk.

Kőrös falu fekszik székellyeknek földjén,
Háromszék megyében, ‘hol ősi a törvény.
„Aki itt látja meg a Napnak világát,
Az első embernek bírja rokonságát.

A székelly-magyarnak, ennek a jó népnek,
Szülőfészke felé évezredek lépnek,
Ott született, ahol a világnak vége,
S szabad szemmel látni a végtelenségbe.”

A kisdéd megmoccan, cseppen-csurran nyála,
Édesanyja szundít, nincs boldogabb nála
Úgy is este van már, csillagok szikráznak,
Holdfény-nővérükkel csendet vacsoráznak.

GYERMEKÉVEK

Tizenötször ámult illatba a világ,
S borította csókkal mezőket a virág,
Tizenöt esztendő lett a székely legény,
Épp felhőket bámul, sóhajtozik szegény:

„Hej, micsoda felhők, formájuk száz s ezer,
Az ott sóvár sárkány hanyatt fekvve hever,
Míntha harcos lenne amott, kicsit hátrább,
A hegynek ormára ütötte fel sátrát.

Amaz virágszirom makacs merészségű,
Tekeredik köré kígyó, kéklő mérgű,
Lassacskán gomolyog, mint a sértett bánat,
Mégis megcsókolná titokban a tájat.

Annak szürkesége lilás lángra lobban,
Vágtató paripa patája, ha dobban
Az a fodros pedig, mint szép tündérialom,
A fellegek fészket vajon hol találok?

Sándor szeme csillog, mint a felnőtteknek,
Mikor néhanapján énekelni mennek,
Madéfalva óta híja van a dalnak,
Kétfejű sas örül labanc diadalnak.

„Nagyenyedre mennék iskolát tanulni,
Oda kéne nékem deáknak vonulni,
Kónya tanár úr is a pártomat fogja,
De édesapám... no... sok néki a gondja.”

Mert a Csoma házban a szegénység... rokon,
Régóta könyököl ki az ablakokon.
„Ha énnekem lenne szálló-szabadságom,
Múltunkat kutatnám a messzi világon.

Áldott álom-felhők fogadjatok társnak,
Lássunk hozzá együtt a nagy kutatásnak.”
Eképp vágyakozik szolid áhítattal:
„Repülnék véletek erős akarattal.”

Hej, ha tudnád, hányszor beszélgetsz még velük,
Hányszor süvít vadul füledbe a szelük,
Hányszor zúgnak tova fáradt tested felett,
Mikor azt suttogod „őskincs-rejtő Kelet.”

„Értsd meg András, értsd meg, szükség van a jóra,
Kevesen hajlanak a tiszta, szép szóra,
Engedd tanulni, mert eszes gyermek mondom,
Csoma András kérlek, enyhítsél a gondon.”

Kónya Sámuel a falu tanítója,
Kérelem köreit sokadszorra rója.
„Miből fizessem a gyermek iskoláját?”
Mordítja mérgesre András apaszáját.

Évek óta feszül közöttük a kérdés
Mert mindkettejükben ott bujkál a féltés,
András családot óv, kell a dolgos tenyér,
Hiszen alig kerül az asztalra kenyér.

A tanár úr pedig a tudás barátja,
Réges-régi álmát valósulni látja,
Tanulni s utazni a kelő Nap felé,
Hol a bölcsességet a béke ölelé.

Sándor is akarja, sokat tanul s szépen,
Állatokat őriz könyvvel a kezében,
Gúnyolják egész nap: „Bolond, aki tanul,
Hát az ökreid már értenek latinul?”

„Furcsa, buta beszéd s milyen sokszor kérdik,
Koptatnám én mindkét lábamat is térdig
Ha elindulhatnék őseink nyomában.”
Bánat-könnye serken szomorúságában.

Drága álmodozó, tudd meg nemsokára,
Nagyenyedre kerülsz magyar iskolába,
S utána még tovább messze, nagyon messze,
Vágyad a valóság öröme növessze.

Néhány hónap múlva ezernyolcszáz léssen,
Apja kérdésére a válasz: „Már készen!”
Kónya tanár úrnak a szava hát hatott,
Vidáman szajkózza Sándor a mondatot:

„Készen vagyok, rögvest induljunk ‘Enyedre,
Magyarok Istene, végy a tenyeredre.”
Ezt már halkán mondja szinte csak magának,
Szava szelíden száll a vén diófának.

Göcsörtös ágait körbetapogatja
Kérgét, koronáját meg-megsimogatja,
Az öreg fa pedig bölcsen búcsút sóhajt,
Csoma Sándornak jó s hosszú utat óhajt.

Hisz látta mikor a világra született,
Véle együtt sirt-rítt, kacagott, nevetett,
Rejteke tartotta mikor búslakodott,
Alkonyi napfényben sokszor mosakodott.

Vágyait a vén fa mindig megértette,
Gyökerét a földnek mélye érintette,
Jól tudta, mit ér az egészséges gyökér,
Kinek múltján homály, elfújhatja a szél.

Vannak olyan szelek, melyek rosszat hoznak,
Tisztességes múltat állandón átkoznak,
Utána elfedik millió hazugsággal,
Eképpen bánnak el a tiszta világgal.

Mert az érték, amely magyar múltat mutat,
Választ ad mindenre mit a lélek kutat,
Régi nép a mienk! Ezért, ütik-vágják,
Férgek, mik az ősfá élet-terét rágják.

Vihart kibír e fa, mert gyökere erős,
Mint a nép, mely igaz múltjával ismerős,
Ha bogár lepi vagy múltat hazudozó,
A fa is, a nép is mi lesz? Elszáradó!

Aztán ledől, korhad, tudatát feledve,
S a gyom virít rajta kajánul nevetve.
„Kedves Csoma Sándor, szerencsét kívánok,
Öleljenek meg a szabad székely álmok.”

Köszön a domboldal barnaszín kalapja,
Enyednek indulnak Sándor s édesapja,
Nem mondanak semmit szájuk csendre zárva,
Mintha minden szavuk néma lenne s árva.

Pedig a szívükben nagy érzés dübörög,
Ha nem fújja szél az avar sem zörög,
Mindkettőjük makacs, akaratos, kemény,
S egyszer csak fényt áraszt felettük a remény.

Mégpedig gyönyörű gyöngysugár képében,
Apa, fia s álma együtt egy kévében,
Az akarat köti a kívét erőssé:
„Tegyük ezt az érzést sokszor ismerőssé.”

Az útszéli bokrok kedvesen lebegnek,
Zölde árnya lész a finom leveleknek.
Csoda ez? Valóság? Végtelen szeretet?
Ábránd vagy ámulat? Tán égi üzenet?

Apja érzi, érti a Napnak sugarát:
„Végezd gondosan az enyedi iskolát.”
S egy magyar forinttal segíti meg fiát,
Így indítja útnak a világ vándorát.

ISKOLAÉVEK

Ezerhatszáz után eltelt pár esztendő,
Jól emlékszem? Igen, éppen huszonkettő,
Bethlen Gábor vala Erdély fejedelme,
Földjéért aggódó pallérozott elme.

A tudást, tanítást igencsak becsülte
S gondolatát eme igaz érzés szülte,
„Jövőt, hitet adni sok fiatal észnek,
Kik törődés nélkül a semmibe vésznek.”

Reformátusoknak régi-régi vágyát,
Gyulafehérvári öreg oskoláját,
Kollégium-szintre magasra emelte,
Akadémiai rangját ünnepelte.

Birtokiból többet felajánlott oda,
Bizonyítva máig, létezik a csoda,
Csak tenni kell érte, józan magyar ésszel,
Hej, ahová való ott csillog az ékszer.

S jöttek a tanítók jeles, nagy koponyák,
Geleji Katonát hallgatta sok deák,
S Apáczait is, az „enciklopédistát,”
Ki először írta nagykönyvbe a listát.

Harminchat esztendőt bírt ki így a tudás,
Majd rémült sikolyok: „Jó török áradás!”
A várost a földről szinte eltörölték,
Ereszek alól a fészkeket leverték.

Lángok étke lett sok házból, iskolából,
Mindegy miből épült kemény kőből, fából,
Sötéten sóhajtott a magyarnak serege,
Allah! - üvöltött a próféta serege.

Tanárok, deákok? mindük szerteszéledt,
De négy esztendő és az iskola éledt,
Apafi Mihály a gondjaiba vette,
S földjeihez közel Nagyenyedre tette.

Most negyvenkét évig nem zavarták őket,
Isten áldja meg az ilyen esztendőket!
Aztán jött a labanc, bár őket se hívták,
Volt mikor a csatát deákokkal vívták.

Mindegyik kezében fűzfavessző-dorong,
Némelyik forgott, mint a korondi korong,
S csapkodták a császár buta katonáját,
S szóltak oda emígy: „Azt a kutya-fáját!”

Haj meghaltak sokan, de aki megmaradt,
Könyveivel együtt Torockóig szaladt,
Aztán visszatértek, szorgalmuk a régi,
A kétfejű sas már megint őket nézi.

Ezerhétszázhatvanban újra zúznak, törnek,
Iskola? mit jelent a vadult ökörnek.
Császár tisztje üvölt: „Gyűjtsd fel! Porig égjen!”
De Pápai Ferenc halkán mondja: „Kérem,

Eme ősfalakat bölcsek építették,
Neveltek sok ifjút s szeretettel tették.
A feladat fontos, földbe magot vetni,
Az iskolán ‚magtár’ nem kell felégetni!”

S a császárnak tisztje csodák csodájára,
E ritka szavakat vette a szájára:
„Ez a kollégium megmaradhat épen.”
Pápai Ferenc néz: „Megköszönjük szépen.”

A háború után adakozás indult,
Angol templomokban érte harang kondult.
Aztán Sárospatak s Debrecen is segít,
Ebből új ház épül s szíveket melegít.

Ezernyolcszáz körül rendeződik minden,
Van ki pénzért tanul, a szegényebb ingyen.
A fűzfavesszőkből, amit elültettek,
Hús árnyékot adó fényes fűzfák lettek.

A kollégiumnak ez a története.
Küzdelemmel tellett, majd mindegyik hete,
Aki itt tanulhat, legyen büszke arra,
Hogy sok dolog vár még a székely-magyarra.

Idejött Sándor is csakúgy, mint sok társa,
Könyvekből a tudást, hogy szaporán lássa.
Majd amikor indul magyarok nyomába,
Jó irányba vigye nagyotlépő lába.

Mert ki ilyet tervez, a szíve óriás,
Vándorolni oda ‘hol tiszta a forrás,
Ahol a Nap mindig szűz-cseppeken ébred,
Ha ezt látod sóhajts, mert a fényt elérted.

Ezért tanult Sándor szorgosan sok évig,
(Zárójelben írom: élete végéig).
Csak kevesen érzik, hogy a lelkük éhes,
Hát az aki elszánt, okos, tehetséges.

Annak bizony nem fáj csupasz földön hálni,
Nem kell puha ágyért mindent kitalálni,
Nem kell inni, enni, minden pillanatban,
Meg kell szokni hamar azt, ami szokatlan.

Mert a hosszú úton társ a nélkülözés,
Nem lesz puha párna, nem lesz ivás, evés.
De aki készül és legyőzi önmagát,
Kivívja majdan a világ csodálatát.

Sándor így tett s ezért beteg nem volt soha,
Éjjel álmaiban repült tártos lova,
Szállt-szállongott százszor feladata felé,
S kérdezni egyszercsak megállt a Nap elé:

„Kőrösről érkeztem igazam keresem,
Sugárujjaiddal mutasd meg, hol lelem?”
A fény reszketve indult, az utat jelölte,
S egy álombéli hang halkán ezt regölte:

„Öreg Östenünknek nem tudhatjuk korát,
Megmarkolja éppen karikás ostorát,
Csodát cserdít véle s ívelt-álmú hangja,
Világteremtését íme elindítja.

Csak ő büszkélkedhet e diadal-tettel,
Sűrű bölcsességgel, égi tekintettel,
Kígyózik az ostor kecses mozdulattal,
Erős akarattal, ébredő tudattal.

Hej, a végtelenbe száll az ostor szíja,
Rendezett tudásnak nincsen benne híja
Csendülő csapása éledve énekel,
S nyugalmat árasztva nagy sötétséget szel.

Aztán magyar módra megint cserdít egyet,
Sóhajt, mélyet sóhajt s teremté a földet,
A végtelen vége is beléremegett,
Újabb csattanással teremté az eget.

Fölraká reá a Holdat és a Napot,
S képpé formázza a sok-sok csillagot,
Földet s eget kapcsol az ősi lehelet,
Így teremté meg a tüzet, vizet s szelet.

Ragyog már a világ s néz ismét a földre,
Vizeket fest kékre s a réteket zöldre,
Sziklákat fehérre, erdők fája barna,
A virágok lilák, többet ki akarna.

De a többi szín haj! az sem marad árva,
Ott lebeg magasan szivárványba zárva,
Színesedik a föld - még nem szürkül ege,
Pompás tisztaságú rajt' szálló fellege.

Az égi pásztor most teremté a rendet,
Utána a hangot és a néma csendet,
Napos nappalokat, édes éjszakákat,
Valós valóságot, csillogó csodákat.

Aztán megalkotá a dalt és a zenét,
Áhítatot, hitet, bölcsességet, reményt,
Citerát vesz elő s teremtő sóhajjal,
Zenél szürgalléra omló fehér hajjal.

Fényes csillagtollal halkán citerázik,
Arca és szakálla sűrű könnyben ázik,
Szeméből csurognak gyémántos könnycseppek,
S mindből léssen boldog, büszke, magyar gyermek.

Hányszor álmodta ezt erősödő hittel:
„Terhét vedd válladra, s a jövőért vidd el,
Vidd és tegyed le azt népünk oltárára,
Ahogy a kenyeret mindünk asztalára.”

Egyaránt csodálták deákok s tanárok,
Sohasem mondta, hogy „sült galambra várok.”
Húst csak alig evett, azt is ritkán mérve,
Rizs, saláta, gyümölcs volt inkább az étke.

Sétáiban szívós, makacs természetű.
„Hadd lássa a szemem, amit ír a betű.”
Tudásszomja pedig hajtotta, gyötörte,
Több nyelven is beszélt s egyiket sem törte.

Bút, haragot, bosszút, félelmet nem érzett,
Munkáját ellátta, s nem alkotott fércet.
Hite lángolt, mint az egetérő máglya,
Tüzes szemefénye, mint lobogó fáklya.

Szándéka eltökélt: „Vonz Kelet, a mesés!
Értékeket óvó eredet keresés!”
Mindent ennek szentelt s indult Göttingenbe,
Gyalogszerrel ment a híres egyetemre.

Göttingen városa szabadságért hevült:
„Pfüj, vesszen Metternich” zúgta s ellenszegült.
Máshonnan is harsant a szabadság szava,
Városok zengtek, hogy: „Habsburg, tűnjön haza!”

Sok császári „fogdmeg” ölt, szúrt, ütött-vágott,
A tömlőc még ennyi rabot sohasem látott,
Forrongott mindenki: „Zsarnok nem kell nekünk,
Szálljon szabadon őszinte énekünk!”

Csoma Sándor látta s szeme könnybe lábadt,
Ő tudta mit jelent: „Szeresd a hazádat!”
Mindünknek legyen ez szent kötelessége,
S eme szép érzésnek sose legyen vége!

A német városban aztán sokat tanult,
A könyvtárba hosszú napokra elvonult,
Több mint két esztendő telt tanulással,
Így törődött végig a nagy utazással.

Aztán visszaindult búsan, sajtó sebbel,
Kölcsönadá pénzét s várta türelemmel.
De „barátja” eltűnt s a száz arany véle,
Sándor ezt a hírt, hát eképpen ítélte:

„A pénz mégcsak hagyján” - fakadt ki rosszállón,
„Vízbelökni azt, ki imbolyog egy pallón,
Kezemet nyújtom az ilyen eseteknél,
Vajon mért nincs így ez a többi embernél?”

Nagy-nagy csalódása szomorúvá tette,
Az emberbe vetett hitét veszítette,
Mert Sándor jólelkű, becsületes, magyar,
Mi les reá méreg, malária, agyar?

Segélypénzből végül hazaindulhatott,
Lelkében az eset mély nyomokat hagyott.
Hazaért nemsoká, de nem nyugodhatott,
Nyelveket tanulni épp Zágrábig futott.

Nyolc hosszú hónapig bújta a könyveket,
Folyton-folyvást kelet felé tekintgetett,
Reggelente aranykígyó jött az égből,
A Nap ránevetett: „Ismerlek már régről!”

Szerb, szlovén és horvát nyelv volt a tananyag,
Sándor tudása, hogy száguldozott-szaladt,
Napról-napra látták miként gyarapodott,
Éjjel-nappal tanult, mikor aludhatott?

Kitartásban komoly, nyugodt, állhatatos,
Sok-sok nyelvet bírni lenne kívánatos,
Azután Nagyenyed felé vette útját,
Csordultig töltötte vágy a lelke kútját.

Hegedűs professzor régi jó barátja,
Bölcs tanácsaival gondosan ellátta.
Többen pénzt gyűjtöttek segítség céljából,
„Nem fogadhatom el” - mondta Csoma Sándor.

„Mit tenni akarok, életfeladatom,
Amit felkutatok, nemzetemnek adom,
Erősödjön véle s jó úton haladjon,
Népemnek az Isten boldog jövőt adjon!”

Vasárnap délután csillogtak a szemek:
„Tokaji bor, pompás” - búcsúszóhoz remek.
„Holnap elindulok, tudom nem hiába,
Átlépek a hegyet s érek Ázsiába.”

Mikor másnap indult, alakja ragyogott,
Örömeiben szinte csókolta a Napot.
„Kérlek Csoma Sándor, hadd legyek barátod,
Mert a magyar tájat, többet, sose látod!”

A felhők az égen lustán lengedeztek,
Bokrok bólogattak s csendben integettek.
A diófa nézte s mosolyodott: „Sándor,
Legyél te az első székely világvándor!”

DAL

Készen vagyok, indulhatnék,
Őrízze Isten utamat,
Rögös léptekkel keresem,
Őrök-lángú ősmúltamat.
Sejtelmes hang fészkelődik:
Indulj hamar, szólít Kelet,
CSodát találsz s így óvhatod,
Országodat és népedet.
Magyar vagyok, székelyfajta,
Akadály az nem létezik,
Sándor sóhajt: Aki akar,
Álmai azt felvértezik.
Nekiindult, most már pihen,
Darjeelingből száll az ének,
Olyat üzen, hallgassátok,
Régmúltunkat, jó, ha véded!

A SZERZŐ EDDIG MEGJELENT MUNKÁI

VERSES, NÉPZENÉS, TÖRTÉNELMI HANGKAZETTÁK

Krónikás kiáltás: „Kincsünkért küzdelem!”

Atila, a magyarok királya

Árpád, a szittyák vezére

A pozsony-környéki csata

KÖNYVEK

Csudálkozó Csibe Csaba

(gyermekversek Vaszilkó Zsuzsanna rajzaival)

Éngem a Nagy Kertész.

(válogatott versek B. Reszler Gábor rajzaival)